

SINONIMIA FRAZEOLGICĂ (CU PRIVIRE LA EXPRESIILE PRIVIND ACTUL VORBIRII)

Frazeologia limbii române a fost studiată de numeroși cercetători¹. Unii autori, subliniind importanța frazeologiei și pledând pentru autonomia ei ca disciplină lingvistică, au pus în discuție probleme referitoare la tipurile de unități frazeologice și la originea lor². Alții, fără a neglija aspectele teoretice, au explicat geneza și sensurile multor expresii idiomatice românești, oferind interpretări de sociologie și etnografie a vorbirii³.

Studiul de față are ca principal scop semnalarea expresiilor (și a unor locuțiuni) în care figurează substantivele *cuvânt*, *gură*, *limbă*, *vorbă* și verbele *a spune*, *a zice*, *a vorbi*, *a tăcea* (și sinonime ale acestora)⁴. Pe baza expresiilor respective, vom face unele considerații asupra sinonimiei lexico-frazeologice și a celei frazeologice (pentru care există puține cercetări)⁵.

Materialul analizat pune în evidență faptul că utilizarea expresiilor frazeologice este determinată de anumite *intenții comunicative* și stă sub semnul unor factori afectivi, a căror acțiune se reflectă în comportamentul

¹ O trecere în revistă a preocupărilor românești legate de studiul expresiilor găsim la Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, 1980, p. 126-138.

² Vezi Theodor Hristea, cap. *Introducere în studiul frazeologiei*, în vol. *Sinteze de limba română*, ediția a III-a, București, 1984, p. 134-160.

³ Vezi lucrarea lui Stelian Dumistrăcel citată la nota 1 (îndeosebi p. 139-142) și Traian Herseni, *Sociologia limbii*, București, 1975.

⁴ Am utilizat ca surse principale două dicționare (elaborate de colective de autori): *Dicționar de expresii și locuțiuni românești*, București, 1969 și *Dicționar de expresii și locuțiuni ale limbii române*, București, 1985, precum și lucrări în care sunt înregistrate expresii (vezi Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. Ediție definitivă, București, 1985, capitolele *Izolări* și *Fenomene lexicale*, p. 265-342).

Am reprodus la toate unitățile frazeologice definițiile (explicațiile) date în sursele utilizate pentru a se observa nuanțele semantice (care reprezintă mici deosebiri de conținut între unitățile lexicale exprimând aceeași noțiune), nuanțe care nu trebuie să afecteze identitatea noțiunii respective.

⁵ Vezi, alături de articolul lui Theodor Hristea, *Sinonimia frazeologică și lexico-frazeologică*, în „România literară”, nr. 29/1978, următoarele lucrări: G. I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă* (cap. *Sinonimia*), București, 1969; idem, *Dincolo de cuvânt*, București, 1976, p. 41-67; idem, *Arta evocării la Sadoveanu* (cap. *Sinonimia frazeologică*), Timișoara, 1979; Ștefan Munteanu, *Limba română artistică*, București, 1981, p. 104-122 și 141-170. Ultimii autori citați excelează în evidențierea valorilor stilistice ale sinonimelor frazeologice în limba operelor literare.

psihosociolingvistic al vorbitorilor; pune, de asemenea, în evidență *funcția de apreciere* a acestor elemente lexicale, *folosirea lor pragmatică* în situații concrete de comunicare. (Ar fi interesantă o analiză comparativă a raportului dintre unele tipuri de expresii și probe sau zicători – elemente de limbaj care au, prin excelență, funcție de *caracterizare*.)

Precizăm că pentru conceptul de *sinonimie* am acceptat următoarea definiție: „Două sau mai multe unități de limbă se pot afla în sinonimie dacă desemnează în mod global același obiect în situații în care distribuția dialectală și cea stilistico-funcțională sunt neglijate (conștient sau nu)”⁶. Pentru tipurile de sinonimie denumite de Th. Hristea *frazeologică* și *lexico-frazeologică* am considerat acceptabile următoarele formulări prin care sunt definite: „Când relația de echivalență semantică se stabilește între două sau mai multe grupuri de cuvinte cu statut de unități frazeologice (adică locuțiuni, expresii etc.), sinonimia este exclusiv frazeologică (de ex.: *a spăla putina* și *a o lua la sănătoasa*). Când relația de echivalență semantică se stabilește între un cuvânt ca unitate lexicală și un grup de cuvinte care formează o unitate frazeologică, sinonimia trebuie considerată *lexico-frazeologică*”⁷.

GÂNDIREA ȘI VORBIREA

*Întâi capul să gândească
Și apoi gura să vorbească.*

Ne vom ocupa mai întâi de expresiile care arată – așa cum ilustrează proverbul ales ca moto – că vorbirea trebuie să fie precedată de gândire. Cea mai frecventă expresie care redă această idee este *a-și cântări (bine) vorbele* „a-și alege cu grijă vorbele, a chibzui bine înainte de a vorbi”. Sinonimă cu ea, dar mai expresivă, este *a-și toarce pe limbă* „a se gândi înainte de a vorbi”.

Unele expresii atrag atenția asupra necesității de a fi chibzuit și cumpătat la vorbă: *a-și păzi gura* (sau, învechit, *limba*) „a vorbi cu prudență” și *a-și pune cep la gură* „a vorbi cumpătat, cu chibzuință, cu măsură”. Altele se referă la vorbirea necontrolată de gândire, lipsită de logică, la vorbirea confuză și incoerentă. Iată câteva exemple: *a spune* (sau *a îndruga*, *a toca*) *verzi și uscate* „a vorbi fără rost, fără discernământ”; *a vorbi în bobot* (sau *bobote*); sinonimul ei este *a vorbi alături cu drumul* „a spune ceva nepotrivit, fără socoteală, a vorbi aiurea”; *a-i umbla cuiva gura în clopote* „a vorbi în neștire, fără a se gândi, fără a-și da seama”; *a vorbi una de la răsărit și alta de la apus* „a vorbi fără șir, incoerent”.

Pentru a exprima sinceritatea și curajul de a vorbi deschis, fără menajamente, limba română dispune de următoarele expresii, care constituie o serie

⁶ Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană. Vocabularul*. Ediție revizuită și adăugită, București, 1985, p. 88.

⁷ În *Sinteze de limba română*, p. 35.

sinonimică: *a spune cuiva în față; a spune pe față; a spune drept; a spune de-a dreptul; a spune verde (sau în ochi); a-i spune ceva cuiva de la obraz; a vorbi (sau a spune) pe șleau; a i-o spune cuiva neted*. Exprimând aceeași idee (a vorbi direct, fără ocol), ele s-ar putea sintetiza în expresia deosebit de frumoasă din limba populară, cu evidentă valoare metaforică, *a veni (sau a umbla) pe drum, nu pe potecă* „a fi sincer, a vorbi deschis”.

Există expresii care surprind atitudinea celor care nu vorbesc sincer, deschis: *(a spune) cu jumătate de gură (sau cu gura pe jumătate)* „(a spune) cu glas scăzut, încet, fără convingere, fără hotărâre, nu cu toată inima”; *a zice (sau a spune) pe (sau ca prin) gura cămășii* „a) a spune una și a gândi alta; b) a spune ceva cu sfială, a-i veni greu să vorbească”.

Expresia *a vorbi cu gura altuia* „a vorbi fără convingere, evaziv, șovăielnic” este edificatoare pentru cei care nu sunt convingători când vorbesc. Expresia face referire la comportamentul celor care denotă neadaptare la situația în care se vorbește.

Foarte multe dintre expresiile menționate sunt folosite – ca și proverbele și zicătorile – pentru a caracteriza oameni, fapte, situații și, mai cu seamă, pentru a caracteriza aspecte *negative* din comportamentul psihosociolingvistic al vorbitorilor. Iată exemple, alese dintre foarte numeroasele expresii populare: *a purta vorbe* „a cleveți, a bârfi”; *a scoate (sau a sufla) din gură când cald, când rece* „a spune când una, când alta, a da un răspuns evaziv” (sinonim *a o scălda*); *a arunca o vorbă (sau un cuvânt)* „a spune ceva în treacăt, ca din întâmplare” (de fapt intenționat, conștient de urmările pe care le va avea acea vorbă); (pop.) *a lua altă vorbă* „a schimba (cu dibăcie) subiectul unei discuții”; *a suci vorba (sau a o suci)* „a schimba cursul convorbirii (ascunzându-și gândurile), a ocoli adevărul”; *a se băga în vorbă (ca măraru în ciorbă)* „a intra în vorbă, a interveni nepoftit într-o discuție” (se apropie de proverbe); *a-și da drumul la gură (sau gurii)* „a vorbi multe și de toate, a da pe față o taină”; *a avea gură (vezi și a nu avea gură)* „a se împotrivi cu vorba, a-și apăra cu tărie punctul de vedere”; *a face gură (mare sau largă)* „a face gălăgie, a vocifera, a protesta”; *a intra în gura lumii (sau a satului)* „a fi vorbit de rău, a fi bârfit”; *a nu spune (sau a nu zice) nici da, nici nu (sau nici ba)* „a sta la îndoială în a-și exprima părerea, a nu se putea pronunța”; *a nu sufla un cuvânt (sau o vorbă)* „a nu zice nimic, a păstra un secret”; *a-și lua paza de la gură* „a vorbi liber, fără a-și controla vorbele”; *a-și pune stavilă gurii* „a-și impune tăcere”; *a-și pune strajă gurii* „a-și înfrâna dorința de a vorbi”; *a-și înghiți limba* „a se abține, în ultimul moment, de a spune ceva” (vezi mai jos cele spuse despre tăcere).

FLECĂREALA

Gura nu cere chirie.

Obiceiul de a flecări sau pălăvrăgi este surprins în numeroase expresii frazeologice românești. El nu este o „calitate” sau un defect aparținând în exclusivitate femeilor, căci sunt destui bărbați care vorbesc mult și multe! Așa cum observă Stelian

Dumistrăcel, „este probabil că excesul de vorbire, atribuit femeilor, nu reflectă punctul lor de vedere, ci poate reprezenta o apreciere a bărbaților”⁸, iar vorbirea a putut fi asemănată cu *melițatul*, nu de către femei, ci, se pare, tot de către bărbați.

O bogată terminologie a *vorbitului* găsim la Iorgu Iordan în *Stilistica limbii române*, în *Dicționarul analogic și de sinonime* (DAS), în *Dicționarul de sinonime al limbii române* (DS)⁹, grupată lexicografic. În DS sunt înregistrate pentru limbuițe „înclinare spre vorbă multă, vorbărie, flecăreală”, 30 de sinonime; la cele patru verbe: *a flecări*, *a pălăvrăgi*, *a sporovăi*, *a trâncăni*, care denumesc acțiunea de „a vorbi mult și fără rost, a îndruga vrute și nevrute”, figurează 40 de sinonime, la *flecar* 30, la *limbut* 31, la *vorbăreț* 32.

În seria verbelor sinonime apar și multe cuvinte figurate: *clămpăni*, *clănțâni*, *cotcodăci*, *hodorogi*, *melița*, *toca*¹⁰.

În seria sinonimică de 7 adjective și substantive: *guraliv*, *gureș*, *vorbăreț*¹¹, *limbut*, *palavragiu*, *flecar*, *clănțâu*, am considerat termen principal pe *guraliv*. Le-am menționat în această ordine ținând seama de gradul lor de echivalență semantică, așa cum reiese din definițiile date în dicționare. În DS, la toate sinonimele menționate (în afară de *gureș*), găsim o listă identică de 31 de termeni, dintre care primii 6 sunt uzuali, au circulație mai largă, unul este livresc (*locvace*), unul este figurat (*meliță*), restul sunt marcați stilistic (*înv.*, *rar*, *fam.*, *pop.*, *reg.*).

Urmărind unitățile frazeologice – locuțiuni verbale și expresii – care reprezintă sinonime lexico-frazeologice (echivalente semantic cu vb. *a trâncăni*, *a pălăvrăgi*) și care, în foarte multe cazuri, sunt sinonime frazeologice, am făcut o gradare a lor, de la cele mai „neutre”, ca valoare semantică și expresivă, spre cele mai „plastice”: *a se întinde la vorbă*, *a întinde vorba* „a lungi vorba”; *a nu-i mai sta gura* „a vorbi mult, întruna, a nu mai tăcea”; *a vorbi vrute și nevrute* (sau *verzi și uscate*, *câte-n lună și-n stele*) „a vorbi multe și de toate, a flecări”; *a-i toca cuiva gura bureți* „a flecări, a vorbi verzi și uscate, a pălăvrăgi”; *a avea mâncărime la limbă* „a fi limbut, vorbăreț, a nu putea ține o taină, a fi indiscret”; *s-a pornit moara* „a început să pălăvrăgească”; *a face scurtă la limbă* „a trâncăni”; *a-i merge* (sau *a-i umbla*, *a-i toca*) *cuiva gura* (*ca o meliță*, *ca o moară stricată / hodorogită / neferecată*, *ca o rășniță*, *ca o foarfecă*, *ca o pupăză*, *ca o țarcă*) „a vorbi repede, întruna, a flecări, a pălăvrăgi”.

Considerăm că dintre aceste sinonime frazeologice referitoare la trâncăneală, cea mai semnificativă, care are la bază o metaforă, este *a-i merge cuiva gura ca*

⁸ Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc...*, p. 203. E de presupus că un bărbat a creat proverbul *Dacă limba femeii ar fi mai scurtă, zilele bărbatului ar fi mai lungi*.

⁹ Vezi Iorgu Iordan, *Stilistica*, p. 316-317; M. Bucă, I. Evseev, Fr. Király, D. Crașoveanu, Livia Vasiliuță, *Dicționar analogic și de sinonime*, București, 1978; Luiza Seche și Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, București, 1982.

¹⁰ Vezi și la Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 316-317, bogata listă de verbe, majoritatea onomatopoeice, echivalente cu *a trâncăni*.

¹¹ Între sinonimele lui *vorbăreț*, Iorgu Iordan (*op. cit.*, p. 317) notează și pe *vorbăgiu*, creat prin analogie cu *palavragiu* (*palavără* = *vorbă*).

melița. Mecanismul acestei metafore reciproce a fost descris de Marius Sala ca o „ecuație semantică reversibilă”: mai întâi piesa meliței a fost numită, prin analogie cu organul vorbirii, *limbă*, iar mai apoi, cu intenții ironice, vorbirea a putut fi asemuită cu *melițatul*¹².

Observăm că multe expresii se referă nu numai la cât se vorbește, ci și la cum se vorbește, unele modalități de a vorbi fiind sugerate de verbele *a bate*, *a toca* (acesta având și sensul „a vorbi mult și fără rost”). Gura, ca organ al vorbirii, este comparată fie cu diverse instrumente de muncă (*meliță*, *moară*, *morișcă*, *râșniță*), fie cu diverse păsări (*coțofană*, *pupăză*, *țarcă*).

Remarcăm între numeroasele sinonime frazeologice ale verbului „a trâncăni” pe cele care au o deosebită valoare stilistică, un evident caracter metaforic. O expresie de acest fel „conține în ea elemente intuitive care transformă noțiunea într-o imagine perceptibilă”¹³ și sporesc puterea de „plasticizare” a cuvintelor (fapt care explică frecvența folosire în limba literaturii artistice).

CARACTERIZAREA OAMENILOR PRIN ANUMITE TIPURI DE EXPRESII

Omul nu se bate cu bățul, ci cu cuvântul.

Caracterizarea oamenilor după comportamentul lor lingvistic se face în vorbirea uzuală prin diferite sintagme, proverbe și expresii.

Am dat atenție îndeosebi expresiilor și locuțiunilor în care figurează elemente lexicale (substantive, adjective, verbe etc.) care se referă la actul vorbirii. Am ales expresiile prin care sunt caracterizați flecarii, limbuții și indiscreții, precum și bârfitorii.

Menționăm mai întâi expresiile și locuțiunile prin care se critică obiceiul de a bârfi: *gura satului* (sau *a mahalalei*) „cel care născocеște și poartă vorbe, bârfeli, intrigi”; *a fi rău de gură*, *a fi* (sau *a avea*) *gură rea* „a fi intrigant, a bârfi” (vezi și *gurile rele* „intriganții, bârfitorii”). Notăm în continuare unitățile frazeologice prin care caracterizăm nu numai pe cei palavragii, ci și pe cei ironici sau necuviincioși: *gură largă* (sau *bogată*) „persoană care vorbește mult și tare”; *a fi gură spartă* (sau *de petice*, *de cârpă*) sau *a avea gură spartă* „a flecări, a nu putea ține un secret, a fi indiscret”; *a avea cobză* „a fi bun de gură” (*cobză* = gură); *a avea sămânță de vorbă* „a avea chef de vorbă, a-i plăcea să flecărească”; (reg.) *a avea* (sau *a fi cu*) *sad la vorbă* „a) a vorbi cu rost; b) a vorbi mult, a avea chef de vorbă”; *a avea gura ca o sabie* sau *a-i tăia gura în săbii* (despre oameni) „a fi flecar, palavragiu, a fi cicălitor, a fi sarcastic”; *a avea limbă ascuțită* (sau *rea*, *de șarpe*) „a fi (om) răutăcios, malițios”; *a înțepa cu limba* „a fi ironic, a batjocori pe cineva”; *spurcat*

¹² Vezi în FD, III, 1961, p. 203-209; vezi și Stelian Dumitrăcel, *op. cit.*, p. 203.

¹³ Ștefan Munteanu, *op. cit.*, p. 166.

la gură „om vulgar, care vorbește urât”; *murdar la gură, nespălat la gură, gură-nespălată* „care vorbește lucruri necuviincioase, persoană flecară”; *a avea păr pe limbă* „a fi necioplit, a vorbi ca un bătăran, a fi slobod la gură”; *a nu avea păr pe limbă* „a fi slobod la gură”; *a fi cu gura mare* „a fi certăreț, scandalagiu”.

Remarcăm și de această dată atât bogăția și varietatea sinonimelor lexico-frazeologice, cât și raporturile de sinonimie frazeologică între diferite unități frazeologice.

TĂCEREA

Gură am, limbă n-am.

A vorbi – a tăcea sunt termeni opozabili din categoria antonimelor care denumesc activități specifice omului. Din punctul de vedere al opoziției semantice, aceste verbe exprimă o opoziție *direcțională (vectorială)*¹⁴, care vizează acțiuni orientate în direcții diametral opuse.

Tăcerea poate însemna fie nefolosirea capacității de a vorbi, din motive obiective sau subiective, fie refuzul de a vorbi (de a răspunde, de a conversa). Prima situație este caracteristică celui tăcut („care nu obișnuiește să vorbească mult, este taciturn, închis în sine, posac”) sau celui discret ori timid. Această tăcere poate fi îndârjită, înverșunată, devenind uneori „muțenie” voită. Vom numi această tăcere *acceptată* sau *voită*. Există însă, așa cum vom arăta, și o tăcere *impusă*, de obicei cu brutalitate, de către altcineva, interesat să-l facă să tacă (să-l reducă la tăcere!) pe cel care vorbește.

Iată câteva expresii prin care se exprimă *tăcerea acceptată* (la unele vom nota și sensul care le include în categoria expresiilor „specializate” pentru tăcerea impusă): *a nu avea gură* „a nu avea puțința (sau curajul) de a mai răspunde (sau de a mai zice ceva), a i se lua (cuiva) posibilitatea de a mai spune ceva”; *a nu avea* (sau *a nu găsi*) *cuvinte* „a nu fi în stare să exprimi ceea ce gândești, ceea ce dorești”; *a i se împiedica cuiva limba (în gură)* „a nu putea articula sunetele ușor și bine (mai ales din cauza beției sau a unei infirmități)”; *a nu avea limbă de grăit* „a nu avea curajul să vorbească (din cauza unei emoții)”; *a nu avea gură să răspunzi* (sau *să spui ceva*) „a nu avea puțința sau curajul de a răspunde, din cauza vinovăției sau a argumentelor cuiva”; *a-i pieri* (sau *a i se stinge*) *glasul, a-și pierde glasul, a-i pieri cuvintele de pe buze*, toate cu sensul „a rămâne perplex, a fi redus la tăcere”; *a i se încleșta cuiva fălcile* (sau *gura*) „a nu mai putea vorbi, a amuți”; *a i se lega cuiva limba* „idem” (de obicei din cauza unei emoții); *a i se muia cuiva limba* „a nu mai avea curaj să vorbească”; *a-și înghiți limba* „a se abține în ultimul moment de a spune ceva” (deci „a-și impune tăcere”).

¹⁴ Vezi Richard Sârbu, *Antonimia lexicală a limbii române*, Timișoara, 1977, p. 142 și 144.

Expresiile sinonime cu *a-și impune tăcere* (care sunt și între ele sinonime), deosebindu-se formal, doar printr-un termen (cel mult doi), sunt următoarele: *a-și pune botniță la gură*, *a-și pune frâu limbii* (sau *gurii*), *a-și pune gard la gură*, *a-și pune stavilă gurii*, *a-și pune strajă gurii*, *a avea* (sau *a-și pune*) *lacăt la gură*.

Prezența verbului pronominal reflexiv *a-și pune* arată că însuși vorbitorul se reține de la vorbă. În expresiile respective, elementele comutabile – *botniță*, *frâu*, *gard*, *lacăt*, *stavilă*, *strajă* – se constituie în sinonime contextuale pentru a reda ideea de „prudență”, dar și de „interzicere” a folosirii vorbirii. Apreciem că este mai evidentă ideea de precauție decât cea de constrângere (sau, oricum, chiar dacă e constrângere, ea este consecința unei anumite situații, *este acceptată și nu impusă de cineva*).

Această tăcere *autoimpusă* este exprimată și în alte expresii care redau, uneori foarte plastic, o anume gradare a nefolosirii vorbirii. Iată un grup de expresii, mai toate echivalente, fie și aproximativ, cu verbul „a tăcea”, deci sinonime lexico-frazeologice: *a-și ține gura* (sau *limba*) „a nu spune nimic, a tăcea”; *a nu vorbi* (sau *a nu zice*) (*nici*) *două (vorbe)* „a nu scoate nici o vorbă, a nu zice nimic, a tăcea”; *a nu sufla un cuvânt* (sau *o vorbă*) „a nu zice nimic, a păstra un secret”; *a avea gura pecetluită* „a fi foarte tăcut”; *a nu zice (nici o) boabă frântă* „a nu spune absolut nimic, nici o vorbă”; *a nu zice mârc* (sau *nici mac*, *nici cărc*) „a nu spune nici o vorbă, a tăcea”; *a tăcea chitic* (sau *molcom*, *mâlc*, ori *ca peștele*, *ca melcul*) sau (fam.) *a tăcea ca porcul în porumb* (ori *în păpușoi*, *în cucuruz*) „a nu scoate nici o vorbă (pentru a nu se da de gol, a nu fi descoperit, a păstra o tăcere desăvârșită asupra unui lucru, mai ales când te simți vinovat”; *a fi mormânt* „a nu spune nimic” (despre această expresie Iorgu Iordan¹⁵ presupune că întâi s-a zis *a tăcea ca mormântul*); *a tăcea* (sau *a fi mut*) *ca pământul* „a nu spune o vorbă, a tăcea chitic”. Notăm și expresia *tac mă cheamă* „nu spun nici o vorbă”, care apare la Creangă¹⁶. Prin ea se dă cuiva care ne-a încredințat o taină asigurarea unei discreții totale. Este vorba, deci, de o tăcere impusă (de fapt, *solicitată*) și acceptată (de fapt, *promisă*).

Alături de expresii obișnuite prin care se cere pe un ton imperativ unuia sau mai multor vorbitori să înceteze vorbitul, ca: *tăcere!*, *liniște!*, *gura!*, *vorba!*, (argotic) *mucles!*, *pliscul!* sau ca *tacă-ți gura!*, *taci din gură!*, (argotic) *tacă-ți fleanca!*, *leagă* (sau *lasă*) *cățeaua!* (unde apar sinonime depreciative ale lui *gură*)¹⁷, româna dispune și de alte expresii frazeologice prin care se impune cuiva tăcerea. Iată câteva: *a închide (cuiva) gura* „a face pe cineva să nu mai vorbească, a-l pune la punct printr-o replică la care nu poate răspunde”; *a-i astupa cuiva gura* „a) a face pe cineva să tacă; b) a face pe cineva să nu mai clevetească”; *a pune (cuiva) călușul la gură* „a împiedica pe cineva să vorbească, a reteza cuiva vorba”; *a-i înfunda cuiva gura* „a reduce pe cineva la tăcere, printr-un răspuns la care nu

¹⁵ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 291.

¹⁶ Vezi *ibidem*, p. 84.

¹⁷ Vezi *ibidem*, p. 316.

mai are replică”; *a scurta* (sau *a-i tăia*, *a-i lega*) *cuiva limba* „a opri pe cineva să vorbească, să spună ceva”; *a reduce pe cineva la tăcere* „a sili pe cineva să tacă, a-l pune în imposibilitate de a răspunde”.

După cum reiese din cele prezentate pe baza numeroaselor expresii și locuțiuni referitoare la actul vorbirii (inclusiv al tăcerii), limba română are, alături de sinonimele lexicale (cuvinte), o mare bogăție de sinonime lexico-frazeologice și frazeologice.

Avem convingerea că cercetarea acestor tipuri de sinonime va fi mult facilitată prin aplicarea în analiza lor a conceptelor de *familie frazeologică* și *câmp frazeologic*¹⁸. În acest fel și, desigur, în urma unor studii pe domenii frazeologice grupate tematic, s-ar putea elabora (cândva!) și un dicționar al sinonimiei frazeologice românești.

*Institutul de Lingvistică
București, Calea 13 Septembrie, 13*

¹⁸ Vezi Theodor Hristea, *Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne*, în LR, XXVI, 1977, p. 587-598.